

K zaměření přípravy teritoriálních orgánů

Dříve než přistoupím k rozboru jednotlivých problémů přípravy teritoriálních orgánů, chci zdůraznit alespoň několik základních tezí, které ovlivňují celkovou koncepci přípravy těchto orgánů.

1. Za určující považuji tezi, že „strategický útok a strategická obrana jako druhy strategické činnosti ztratily v raketové válce svůj dřívější význam... pozemní vojska budou v soudobé válce provádět důležité strategické akce; budou rychlým útokem definitivně ničit zbytky nepřátelských uskupení vojsk, obsazovat nepřátelská území a zabránit tomu, aby nepřátelská vojska vtrhla na území...“¹⁾

Na základě poznatků sovětské vojenské vědy i naše armádní velení převzalo již koncem roku 1948 jako jeden z hlavních poznatků **zásadu útoku jako jedné z hlavních forem ozbrojené činnosti**, aplikované na koncepci vojenské obrany Československa.²⁾

2. Počítáme s možností rozpoutání nukleární, nebo konvenční války. Ani v jednom případě není reálné kalkulovat s normální funkcí orgánů na teritoriu státu, včetně stranického, státního a hospodářského aparátu. V nukleární válce by ovšem došlo k naprostému ochromení. Proto budeme vycházet i z takového předpokladu, že jednotlivé územní celky, vlivem rozsáhlých destrukcí, budou muset žít po určitou dobu jako samostatné celky (politické a ekonomické), schopné zajišťovat obranu a ochranu území proti jaderné, výsadkové, případně pozemní činnosti protivníka, ve všech odvětvích činnosti na teritoriu. V rámci státu chápeme tuto činnost jako činnost strategického významu, která svým dosahem podstatně ovlivňuje i činnost polních vojsk.

3. Tím jsou dány, kromě jiného, i základní směry budování a použití ozbrojených sil. A zde vycházím z další důležité teze, která se opírá o dvojí funkci ozbrojených sil a to **vnější a vnitřní**.

Funkce vnější je dána celkovým úkolem ozbrojených sil v rámci armád Varšavské smlouvy.³⁾ Funkce vnitřní vychází hlavně z potřeby zachovat životaschopný státní organismus ČSSR a to ve všech jeho oblastech, potřebných k úspěšnému vedení války. Tuto vnitřní funkci tedy nevidím jen pod zorným úhlem v minulosti uplatňované funkce potlačovací, ale z pohledu nových, odpovídajících soudobým podmínkám války.

Půjde o rozsáhlé použití kosmických prostředků, raketových zbraní, moderního letectva a bezpilotních prostředků, ZHN, výsadků všeho druhu, široké použití vojsk přepravovaných vzduchem, i rychlých tankových a mechanizovaných nebo motorizovaných úderných uskupení, která mají za úkol pronikat mezerami ve frontě do hloubky území protivníka. To všechno podstatně ovlivňuje a mění původní charakter vnitřní funkce armády v aktivní i lnění bojových úkolů od samého počátku války přímo proti vnějšímu nepříteli, který proniká na naše území. Jen část úkolů zůstává nadále vymezena pro pomoc v boji proti vnitřnímu nepříteli.⁴⁾ Jinak není stát schopen splnit své závazky vůči vlastním vojskům polního sledu, vůči vlastnímu obyvatelstvu a vůči spojencům.

Priorita v „branném systému“ náleží všem opatřením směřujícím k zabezpečení

³⁾ Uvedenou problematiku dále nerozvádím, protože není předmětem zkoumání. Přesto však je nutné ji vidět v celém komplexu jako problematiku řešící formy ozbrojené činnosti směřující k zajištění obrany státu.

⁴⁾ Branný zákon č. 92/1952 Sb. (ve znění vyhlášky č. 20/1958 Sb.) stanoví pro ozbrojené síly vedle povinnosti k aktivní obraně proti vnějšímu nepříteli jako **jednu z povinností „spolupůsobit při udržování veřejného klidu, pořádku a bezpečnosti uvnitř státu“**.

¹⁾ Vojenská strategie — kolektiv za redakce maršála Sovětského svazu Sokolovského (NV — PRAHA 1984, str. 31)

²⁾ Československo a vojenská doktrína na konci 40. let (Špičák, Historie a vojenství 3/1987).

politické a státní moci vojenského a hospodářského potenciálu republiky. Tato musí být schopna nejen zajistit plnění státních bojových úkolů a spojeneckých závazků (vyčlenění plnohodnotných vojenských sil a prostředků a jejich doplňování), ale sama sebe i ochránit.

4. Dotkl jsem se pojmu „branný systém“, proto považuji za správné alespoň z části tento pojem definovat.

„Branný systém ČSSR, jako praktická aplikace branné politiky KSČ a vlády ČSSR⁵⁾ je z hlediska zvláštního i obecného, určitým způsobem uspořádaný souhrn konkrétních opatření mezinárodních i vnitropolitických vztahů, úloh, působnosti a odpovědnosti orgánů politických i státních, směřujících k plné válečné připravenosti prvků politického, státního a hospodářského organismu, obyvательства i branných sil, v období příprav v míru, a jejich schopnosti vést válku s cílem zníčit agresora a uchránit suverenitu socialistického státu.“⁶⁾

Na základě těchto tezí můžeme si položit otázku, jakou funkci budou tedy plnit ozbrojené síly, určené pro vnitřní potřeby státu? Budou to zvláštní bezpečnostní orgány a správní orgány mobilizačního zaměření s funkcí bezpečnostní, správní a mobilizační a nebo bojové složky s funkcí – plnit úkoly ozbrojeného zápasu na teritoriu státu v celém jejich komplexu?

Jsem toho názoru, že první typ odpovídal požadavkům všech předchozích vývojových etap ve vojenství. Avšak soudobé podmínky vedení války si zákonitě vynucují jak v činnosti teritoriálních ozbrojených složek, tak i v jejich struktuře, kvalitativní skok a to směrem k zásadnímu posílení jejich bojových kvalit. Proto příprava řídicích orgánů musí být zaměřena tímto směrem, mají-li splnit svoje poslání v ozbrojeném zápasu v celém komplexu obranných opatření státu, která můžeme v podstatě vyjádřit takto:

— zajistit trvalou a situací i možností státu odpovídající bojovou připravenost určených ozbrojených sil ochrany státních hranic, územních orgánů i zařízení a akceschopnost politického a hospodářského systému státu k mírovému životu i rychlému, organizovanému a plynulému přechodu na válečný stav;

— zabezpečit účinnou obranu a ochra-

nu státu a jeho funkcí v průběhu celého ozbrojeného zápasu a vysoký morálně politický stav ozbrojených složek a obyvatelstva;

— zabezpečit plynulé doplňování vojsk lidmi a materiálem a živění ozbrojeného zápasu přísunem nových sil, zabezpečit spojenecká vojska rozmístěná na území státu.

Vzhledem k těmto úkolům budeme hledat nejvhodnější metody a formy přípravy teritoriálních orgánů. To však neznamená, že by se měly diametrálně odlišovat od metod a forem přípravy polních štábů. Naopak, bude správné je k nim přiblížit, ale současně důsledně **respektovat odlišnosti**, které vyplývají z charakteru bojové činnosti na území státu, sousedících s možným nepřítelem.

Vydáme-li z první a druhé teze, bude nutné, aby řídicí orgány zvládly zásady vedení ozbrojeného zápasu, na němž se budou aktivně podílet; to se netýká jen ozbrojených složek.

Veškeré přípravy státu k totální válce musí řídit lidé, kteří jsou připraveni k řešení těch nejsložitějších situací, které mohou vzniknout na počátku i v průběhu války. Nejvýhodnější bude, aby generální štáb organizoval speciální kursy při vojenské akademii (3 až 5 měsíců) a v nich školit určitý počet příslušníků MNO, GŠ a štábů vojenských okruhů, spolu s vybranými pracovníky stranického a státního aparátu federálního stupně a vrcholných orgánů národních republik. Soustředění civilních pracovníků s vojáky z povolání v jednotlivých běžích těchto kursů by vytvářelo předpoklady jednotného pochopení školené problematiky a plnění úkolů v duchu jednání jednotných zásad. Totální charakter války vyžaduje nejužší koordinaci celé státní činnosti politické, vojenské i hospodářské, jako jednu z nejdůležitějších podmínek úspěšné obrany státu.

Tímto opatřením by nebyly narušeny zásady ostatních forem, vytyčených ve státních materiálech GŠ/OS.⁷⁾

Z hlediska třetí teze, která je zaměřena spíše ke specifickým potřebám armády, je účelné vycházet z dosavadní struktury přípravy velitelských a štábních funkcí, která byla upravena z hlediska nových podmínek teritoriální problematiky.

Bude výhodné, aby teritoriální a štábní funkce perspektivně obsazovali funkcionáři, kteří již prošli teoretickou i praktickou přípravou polních vojsk a získali tak zna-

⁵⁾ Branná politika ve zúženém pojetí stanoví cíl, zásady a způsob jeho neefektivnějšího dosažení jednotlivými obory politickými, hospodářskými i vojenskými v míru (velikost, druh, učlenění, řízení, velení i jakost si vzhledem k válečnému cíli), dále stanoví jeho uskutečňování na počátku a v průběhu války.

⁶⁾ Definici je třeba chápat jako pracovní a nehotovou.

⁷⁾ Plpk. ing. Jan Petko „Příprava funkčních kádřů v otázkách teritoria státu“ (GŠ/OS – 1939).

losti i zkušenosti z řízení a zabezpečování vševojskového boje na určitých stupních. Teprve z těchto funkcí by část z nich mohla přecházet do funkcí v teritoriálních státech. V dalším pak by příprava teritoriálních funkcionářů mohla být zaměřena jen ke zvládnutí teritoriální problematiky ať již formou postgraduálního školení u funkcionářů vyšších štábů, ve speciálních kurzech, nebo průběžně při specificky zaměřené velitelské a štábní přípravě.

Někteří funkcionáři tvrdí, že není podstatných rozdílů mezi polní a teritoriální problematikou přípravy. Jsem odlišného názoru. Z hlediska vedení vševojskového boje se s uvedeným názorem ztotožňuji. Ale už obrana a ochrana objektů zvláštní důležitosti, vedení boje proti diverzní skupinám, ozbrojeným bandám, účast na akcích k udržení klidu a pořádku, zabezpečování přesunů všeho druhu má celou řadu specifických odlišností, stejně tak jako řešení úkolů bojové pohotovosti, likvidace následků po úderech všeho druhu, materiálního, technického a zdravotnického zabezpečení. I vlastní velení a řízení má specifické odlišnosti vzhledem k nutným vztahům na stranické a státní orgány, LM, CO apod. Zvláště pak široká škála mobilizačních úkolů odlišuje výkon funkce teritoriální od funkce u polních štábů a vojsk.⁸⁾ Tyto skutečnosti spolu tvoří oblast přípravy úzce vázané na vlastní vojenské úkoly obrany a ochrany teritoriálního charakteru, spojené s úkoly mobilizačních opatření a opatření stranických a státních orgánů.

Tak jako příprava velitelů, štábů a polních vojsk má svoji specifiku, která vychází z úkolů a použití polních vojsk, má svoji specifiku i příprava velitelů, štábů a teritoriálních jednotek. Slučování těchto příprav nemůže přinést kladné výsledky. Naopak jejich řešení v celém komplexu problematiky znamená výrazný vzestup v připravenosti teritoriálních vojenských orgánů ke komplexnímu řešení teritoriálních úkolů.

Někteří soudruzi zcela negují potřebu operačně taktického zaměření přípravy teritoriálních orgánů. Tito soudruzi se opírají o starý charakter vojenských teritoriálních orgánů, ve smyslu orgánů správních a mobilizačních. Při posuzování tohoto názoru obracím pozornost na čtvrtou tezi, která se opírá o definici „branného systému ČSSR“.

Vycházím ze skutečnosti, že v tomto případě nelze analyzovat pouze jednotlivé

⁸⁾ U těchto opatření zejména na nižších stupních teritoriálních velitelských orgánů.

prvky a vztahy mezi prvky, ale celý složitý systém, jehož prvky mohou fungovat pouze v rámci daného konkrétního systému, který určuje každému prvku jeho místo i roli a sám je naopak jejich produktem, pak ČSLA považují za jeden z důležitých prvků branného systému ČSSR.

Z hlediska organizační soustavy ČSLA, jako logického a uceleného souboru prvků (lidí a techniky) s vnitřně diferencovanými funkcemi, v němž vybraní lidé vykonávají úkoly řízení, je správné při tvorbě nové organizace sledovat vývoj přirozené dělby práce, která vznikla v procesu praxe štábů a vojsk. Zkušenosti pak využíváme při stavbě upravené organizační soustavy.⁹⁾ Proto z hlediska ČSLA jako systému, kde se v procesu vývoje hlavně posledních let **zvýraznila teritoriální funkce**, je účelné kvalifikovat dva základní podsystemy:

a) podsystem schopný zabezpečit vedení boje na vnější frontě;

b) podsystem schopný zabezpečit vedení boje na vnitřní frontě.

Proto obecnou vlastností podsystemu schopného zabezpečovat vedení boje na vnitřní frontě, bude **komplexní obrana a ochrana státního území se všemi z toho vyplývajícími povinnostmi, včetně trvalého zabezpečení funkce druhého podsystemu.**

Těmto předpokládaným funkcím (úkolum) by měla odpovídat i organizační struktura, naplněná lidmi i prostředky (věcmi) i příprava těchto lidí a prostředků k plnění určených úkolů. Nelze proto negovat potřeby komplexního operačního a taktického zaměření přípravy teritoriálních orgánů z hlediska obrany a ochrany a zužovat ji pouze na přípravu k plnění jednoho z dílčích úkolů mobilizačního charakteru časově i prostorově omezeného.¹⁰⁾

Problematika správného zaměření přípravy velitelů a štábů je značně rozsáhlá. Radu let se na všech velitelských stupních vyhodnocuje a přijímají se opatření k dalšímu zkvalitnění. U teritoriálních vojenských orgánů je těchto zkušeností méně a z kratšího časového úseku. Kromě toho celá řada nejasných problémů v oblasti funkční povinnosti vojenských teritoriálních orgánů a změny ve státoprávním uspořádání měly a mají vliv na posuzování přípravy teritoriálních orgánů.

⁹⁾ Srovnej pplk. J. Kavena, Teorie velení (VAAZ, 1967, str. 154 a 160).

¹⁰⁾ Celá stať vychází z některých závěrů obhájených ve studii: Pplk. ing. Karel Novotný, „Úloha a místo územních orgánů v počátečním období války“ (VSVO – VAAZ – 1968).